

О. М. Косюк

кандидат філологічних наук
доцент кафедри соціальних комунікацій
e-mail: o_kosuk@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8093-1961
Волинський національний університет імені Лесі Українки
вул. Винниченка, 30-а, каб. 24, м. Луцьк, 43000, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА В УМОВАХ ВІЙНИ НА ДОНБАСІ

Мета дослідження. Мета дослідження – з'ясувати, чи/чим відрізняються журналістські стандарти у мирну добу й під час військових дій.

Методологія дослідження. Предметом обговорення стала система етико-правових аспектів під час інформаційно-комунікаційної діяльності в умовах війни. Оскільки висвітленням сучасних військових конфліктів українське наукове співтовариство ще серйозно не займалося, у цій публікації використано окремі аспекти дискусій, започаткованих у міжнародній колективній монографії «Роль технологій у соціально-економічному розвитку в посткарантинному світі» (2020), яка вийшла у Катовіце, а також результати актуальних обговорень на рейтингових медіаплатформах, аналіз тематичних публікацій у наукометричних базах і чинне законодавство. У публікації задіяні аналіз та синтез (при верифікації даних і формулюванні висновків), порівняння та опис (для зіставлення різного рівня даних) й інші наукові методи, за допомогою яких активовано дискусії про журналістські стандарти; оцінено рівень висвітлення подій на Донбасі; подано міркування про те, де закінчується журналістика й починаються пропаганда, розкриття державних таємниць, мова ворожнечі; полемізовано про вразливі групи населення й способи розпалювання міжетнічних та міжнаціональних конфліктів.

Результати. Як з'ясувалося, український журналіст повинен максимально дистанціюватися від подій і чітко розрізняти всі комунікаційні пастки. За традиціями національної журналістської спільноти й чинного законодавства, усім причетним до війни на сході України медійникам потрібно ретельно перевіряти факти, довіряти виключно експертними джерелами, не вірити власним і чужим емоціям, не використовувати мову ненависті й не розпалювати міжнародні та міжетнічні конфлікти. Варто пам'ятати, що громадянська позиція журналіста на війні – то грубе порушення міжнародних стандартів.

Новизна. Пропонована тема, незважаючи на перманентні обговорення, усе ще нова й залишається відкритою та перспективною для наукових досліджень, допоки триває війна на сході України, оскільки йдеться про балансування на вузькій грані патріотизму та журналізму (загальнолюдських і національних цінностей та дотримання міжнародних норм).

Практичне значення. Матеріал доречно використовувати теоретикам під час освітньо-наукових дискусій та читання академічних курсів, а практикам як порадник у зоні мілітарних конфліктів.

Ключові слова: війна, журналістські стандарти, пропаганда, законодавство.

I. Вступ

Потреба у регулюванні журналістської діяльності в Україні на етичному та правовому рівнях виникла доволі давно. На сьогодні цю діяльність з етичного боку регулює Кодекс етики українського журналіста, на міжнародному – Декларація принципів поведінки журналістів та Міжнародні принципи професійної етики в журналістиці. Моральні аспекти поведінки журналіста в електронному просторі ще на стадії створення, однак вони є частиною всезагальної мережевої етики.

З правового боку медіадіяльність регламентує Конституція України, Цивільний та Кримінальний кодекси, нормативні акти, постанови, укази, які приймаються владними структурами. Діяльність ЗМІ на рівні державного керування регулюють організації: Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Державний комітет телебачення і радіомовлення в Україні. Правову діяльність журналіста, крім національного законодавства, забезпечують міжнародні правові норми: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права тощо.

Однак окремої полеміки в Україні потребує тема етико-правових аспектів поширення інформації у воєнних умовах. Оприлюднення інформації про військові конфлікти принагідно обговорюють редакції ЗМІ, окремі журналісти та громадські організації: «Інститут масової інформації»,

«Детектор Медіа», «Телекритика», Комісія із журналістської етики, Національна спілка журналістів України. Найгостріше ведеться дискусія щодо громадської позиції журналіста під час висвітлення збройних конфліктів. Також серед питань, які і до сьогодні залишаються відкритими, такі: як повинен діяти журналіст у гарячих точках, на які професійні стандарти орієнтуватися, як вберегти об'єктивність під час реальної та віртуальної атак, яким має бути лексикон мілітарного та цивільного журналіста тощо. Саме під час війни журналістам найважче – емоційно та фізично, бо, якщо на полі бою ведуть традиційну війну – в інфопросторі триває зовсім інша: кібератаки, вкиди, проагресорські сайти, замовні публікації та фейки. Медійникам доводиться ретельно перевіряти достовірність фактів та звіряти в різних джерелах, щоб не втрапити в підступні пастки. Кожен працівник масмедіа може як породжувати ненависть та агресію, так і сприяти уникненню принципової суперечки й протидіяти дискримінації вразливих груп населення.

Хоч тема нашого дослідження надто жива та болюча, уже з'являються свіжі матеріали (щоправда, дотичного характеру), які науково пояснюють і – відповідно – спрощують роботу журналіста у мілітарних умовах, зокрема редактор М. Мінаков та експертно-аналітично спроможна автура наукового видання «Ідеологія і політика» з'ясує, чому, всупереч міжнародному законодавству, цілісність та суверенітет держав часто заперечуються та оскаржуються, і це щоразу стає предметом нових обговорень [11]. Професор Роман Горбик, котрий часто порівнює скандинавський та східноєвропейський інфопростори, наголошує на феноменах медіації історії, які перформатують «архів пам'яті» [1], а Світлана Чуніхіна здійснює рецепцію історичних явищ, які несподівано потрапляють на периферію колективної свідомості [14] тощо.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – з'ясувати, чи/чим відрізняються журналістські стандарти у мирну добу й під час військових дій. До дискусії залучимо законодавство, провідні медіаспільноти та відомих журналістів, теоретиків і практиків. Принагідно задіємо наукові методи: для верифікації даних і формулювання належних висновків – аналіз та синтез; аби зіставити різного рівня дані – порівняння й опис. Необхідним також стане моделювання ситуацій тощо.

III. Результати

У виступі на BookForum у Львові керівник Громадського радіо Андрій Куликов висловив думку, що «журналістські стандарти під час війни нічим не відрізняються від стандартів часів миру. Вони зводяться до кількох дій: дізнаватися факти, з'ясувати, що вони означають, і говорити правду, хоч якою на позір шкідливою на той момент вона є» [10].

Його думку підтримує більшість колег, проте професор Могилянської школи журналістики, медіаексперт Євген Федченко активно сперечається, зауважуючи, що в умовах війни стандарти журналістики повинні коригуватися. «Єдиний імператив – національні інтереси та національна безпека й цілісність країни. І якщо наші базові стандарти входять у суперечність із цими двома потребами, очевидно, що є доцільність ці стандарти переглянути, звісно, залежно від кожного окремого випадку», – підкреслює він [15]. Зокрема, Євген Федченко наголошує, що стандарт про висвітлення двох точок зору конфліктних сторін в умовах війни недоцільний: «Ми повинні зважати на те, чия це точка зору. Якщо ми надаємо слово сепаратистам і терористам – наскільки і чим це виправдано, який меседж вони доносять, чий і до кого, який він матиме вплив» [15]. Також експерт вважає, що агресію та окупацію варто називати своїми іменами: «Війна з використанням диверсантів однієї держави на території іншої – це спонсорований державою тероризм. Якщо ми маємо докази, що Росія причетна і саме її війська займаються диверсійною діяльністю на території нашої країни, ми повинні називати речі своїми іменами» [15].

До дискусії долучається громадська організація «Інститут масової інформації» (ІМІ). На її офіційному сайті постійно звучать актуальні поради про те, як писати про трагічні новини; навіть особливо уважно ставитися до імен, прізвищ, назв населених пунктів та дат; чому слід обов'язково уточнювати незрозумілу термінологію й не потрібно брати до уваги чуток та постів із соцмереж; наскільки точність важливіша за оперативність (бо оперативність теж важлива: якщо опублікувати матеріал після інших ЗМІ – в аудиторії може скластися хибне враження про ще одну трагічну подію).

В інтерпретації ІМІ, етичність повинна важити набагато більше, ніж рейтинг. Не потрібно вдаватися у жахливі подробиці і сипати кривавими епітетами. Візуалізуючи загиблих, краще використати прижиттєві фото, а не понівечені тіла. І ніколи не варто називати загиблих трупами. Незважаючи на власні переконання чи погляди на ситуацію, потрібно залишатися об'єктивним і неупередженим журналістом, враховувати різні думки, висвітлювати дві сторони конфлікту. Надавати читачам повну інформацію, відокремлювати факти від суджень, коментарі експертів від очевидців. Однак за потреби можна зазначити, що озвучені думки не збігаються з поглядами джерел поширення інформації, суспільний спокій і мир реально залежать від толерантності засобів масової комунікації [6].

Одним із найважливіших аспектів, яким недосвідчені журналісти часто легковажать, є розголошення державних таємниць зі сфери оборони. Згідно з п. 1 ст. 8 Закону України «Про державну таємницю», до державної таємниці у сфері оборони належить «інформація про зміст страте-

гічних і оперативних планів, показники, які характеризують організацію, чисельність, дислокацію, бойову і мобілізаційну готовність, бойову та іншу військову підготовку, озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України, інформацію про дислокацію, про геодезичні, гравіметричні, картографічні та гідрометеорологічні дані і характеристики, які мають значення для оборони країни» тощо [4].

Якщо в гонитві за деталями та рейтингами журналісти необдуманно висвітлюють один із перелічених пунктів – працівник ЗМІ може зашкодити своїй та редакційній репутаціям, іміджу видання і, що найгірше, воїнам та ходу військових операцій.

Так, коли в сюжеті «Громадського ТБ» від 8 липня 2016 р. було оприлюднено позиції українських військових у місті Авдіївка – у той же день, на прохання Штабу АТО, відео вилучили. Автори матеріалу Анастасія Станко та Костянтин Реуцький тимчасово втратили акредитацію до з'ясування обставин та аналізу відеоматеріалу в СБУ та ІМІ [2]. Однак інформацію про дислокацію швидко перехопили російські видання, і таємниця стала загальносвітовим надбанням...

Ще один показовий приклад за червень-липень 2014 р. наводить колишній речник інформаційно-аналітичного центру РНБО Андрій Лисенко: «Було редакційне завдання: написати про героя, що повернувся з глибокої розвідки. Він був у балаклаві, але журналісти дізналися його прізвище, ім'я, де народився, знайшли фото. На наступний день його сім'я отримала дзвінки від терористів із погрозами знищити всіх. І йому довелося родину вивозити...» [12]. Отже, військова таємниця не має діяти до ворога, а журналісти своєю необачністю не повинні активувати цей процес.

За міжнародними стандартами ООН та ОБСЄ, журналіст під час війни повинен дотримуватися громадського нейтралітету та висвітлювати всі боки подій. Однак журналістка газети «День» Наталія Іщенко уточнює, що така позиція розроблена для журналіста, який не причетний до жодної зі сторін, що воюють, а журналіст як громадянин країни, що воює, у здоровому глузді не може дотримуватися нейтралітету. «Для впровадження стандартів нейтральності українські журналісти мають відмовитися від будь-якої ідентифікації себе як громадянина України – не за паспортом, а по суті. Громадянська нейтральність – це та єдина позиція, з якою можна абстрагуватися від страждань країни, народу та людей навколо і дозволити собі готувати збалансовані матеріали в будь-якій ситуації» [13], – зауважує журналістка. На її думку, нейтралітет у ЗМІ будуть переймати читачі, і це слугує відчуженням до українського та російської інвазії.

Журналіст Денис Казанський теж вважає нейтральну громадянську позицію, а також боротьбу з мовою ворожнечі «заграванням з ворогом». З ним солідарна медіаекспертка Лариса Волошина, на чю думку, мова ненависті – також «твереза оцінка обстановки» [13].

Ірина Земляна обережніше окреслює позиції «журналістика миру» і «журналістика війни». Її власна позиція базується на необхідності протидіяти російській пропаганді, можливо, навіть з використанням схожих маніпуляцій, мовляв, якщо вони українців називають «хохлами», «нациками» чи «бандерівцями», чому ми маємо діяти по-іншому? Земляна звинувачує прихильників журналістики миру в непатріотизмі. А опоненти, зі свого боку, закидають їй розпалювання ворожнечі, що може призвести до нових невинуватих жертв [6].

ІМІ, «Детектор Медіа», «Телекритика», Комісія із журналістської етики, НСЖУ засуджують надмірну суб'єктивізацію та використання мови ворожнечі. Відштовхуючись від конфліктної ситуації, ІМІ пропонує приклади назв, за допомогою яких можна уникнути мови ворожнечі та точно використати термінологію для ідентифікації всіх учасників конфлікту: бойовики (проросійські) – нейтральна назва, яку використовують більшість міжнародних організацій; сепаратисти (проросійські, озброєнні) – термін, який чітко пояснює, що є їх остаточною ціллю і що вони відстоюють. (Сепаратизм (від лат. *separatus* – окремий) – прагнення до відокремлення, відособлення, рух за відокремлення частини однієї держави у незалежну державу, або ж приєднання цієї частини до іншої держави. Іноземні найманці, якщо вони іноземні; збройні формування: російські військові, при умові, що це відповідає дійсності та є відповідні докази, та так звані «ДНР» та «ЛНР»; територія, підконтрольна «ЛНР» чи «ДНР»; окуповані території (Донбасу чи Криму); територія, непідконтрольна уряду України. Некоректними, вважаються назви: терористи, ополченці, партизани [6].

Проте стосовно цих назв теж є певні суперечки. Наприклад, донецький журналіст Олексій Мацука зауважує: «Окупована територія – це не “так звана «ДНР»” – це окупована територія або ОРДО (окремі райони Донецької області) і ОРЛО (окремі райони Луганської області). Абревіатуру «ДНР» взагалі треба забувати і використовувати рідше – і цьому є багато причин, і головне – всі вони правильні. Люди не бачать лапки в тelenовинах і не чують їх» [3].

Проблема в тому, що в законодавстві України немає визначення мови ворожнечі, але ст. 161 Кримінального кодексу передбачає покарання за розпалювання ворожнечі на п'ять років обмеження волі, а якщо є обставини, що обтяжують покарання, – вісім [9]. До того ж, згідно з положенням ст. 28 Закону України «Про інформацію», інформація не може бути використана для заклику до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропа-

ганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, зазіхання на права і свободи людини [5].

Особливу увагу журналістам варто звертати на висвітлення інформації про вразливі групи населення – дітей і вимушено переміщених громадян. Діти схильні до фантазії, тому потрібно всебічно перевіряти інформацію, надану ними. І не варто турбувати дітей без вагомої причини, щоб не травмувати несформовану психіку незручними запитаннями. Якщо ж це справді потрібно, під час спілкування біля дітей мають бути батьки або родичі.

Люди, які вимушено покинули домівки, теж належать до вразливої групи. Називати їх біженцями неправильно, адже, за Конвенцією ООН про статус біженців, – це особи, які перебувають поза межами своєї країни, що перетнули офіційний кордон [7].

IV. Висновки

Отже, поширення інформації про військові конфлікти потребує особливої уваги до фактів, військової термінології, імен тощо, а найголовніше, до особи самого журналіста, котрий повинен чітко бачити й розрізняти всі пастки інформаційної війни. І хоча українська медіаспільнота вже втілила в законодавство найважливіші аспекти, що провокують поширення ненависті та розпалювання міжнародної й міжетнічної ворожнеч, між фахівцями все ще триває полеміка про білі плями національного законодавства, амбівалентні потрактування слів, доречність-недоречність громадської позиції журналіста під час висвітлення матеріалу про збройний конфлікт. Отже, проблема залишається відкритою та перспективною для наукових дискусій.

Список використаної літератури

1. Horbyk R., Prymachenko Y., Yurchuk Y. Shared history in shattered spaces: mediatization of historical scholarship in Ukraine and broader eastern Europe. *Ідеологія і політика*. 2019. № 3 (14). P. 129–148.
2. Громадське погодилося на призупинення акредитації двох журналістів у зоні АТО під час експертизи. *Громадське.ua*. 2016. URL: <https://hromadske.ua/posts/hromadske-pohodylosia-natymchasove-pryzupynennia-akredytatsii-dvokh-zhurnalistiv-u-zoni-ato-na-chas-ekspertyzy> (дата звернення: 11.08.2021).
3. Журналістика безпеки під час збройного конфлікту. *Українська миротворча школа. Семінар у Вінниці*. 2016. URL: <https://peace.in.ua/zhurnalistyka-bezpeky-pid-chas-zbrojnoho-konfliktu-seminar-u-vynnytsi/> (дата звернення: 10.08.2021).
4. Закон України «Про державну таємницю». *Відомості Верховної Ради України*. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 25.08.2021).
5. Закон України «Про інформацію». *Відомості Верховної Ради України*. 2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 13.08.2021).
6. Земляна І. Журналіст і (не)безпека : посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ : Інститут масової інформації, 2016. 192 с.
7. Конвенція про статус біженців. 2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 03.08.2021).
8. Kosiuk O. Transformation of modern military journalism. *The role of technology in the socio-economic development of the post-quarantine world* / edited by M. Gawron-Łapuszek, A. Karpenko. Katowice : Publishing House of Katowice School of Technology. 2020. P. 363–372.
9. Кримінальний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.08.2021).
10. Куликов А. Журналістські стандарти під час війни нічим не відрізняються від стандартів часів миру. *Громадське радіо*. 2018. URL: <https://hromadske.radio/project-news/zhurnalistiski-standarty-pid-chas-viynu-nichym-ne-vidriznyayutsya-vid-standartiv-chasiv-myru-kulykov> (дата звернення: 25.08.2021).
11. Мінаков М., Зассе Г., Ісаченко Д. Сецесіонізм у Європі. *Ідеологія і політика*. 2019. № 1 (12). С. 4–10.
12. Набока М. У РНБО звинувачують журналістів у розголошенні військової таємниці. *Радіо. Свобода*. 2014. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26698489.html> (дата звернення: 20.08.2021).
13. Торба В. Чому в Україні знову заговорили про необхідність боротьби з «мовою ворожнечі». *День*. 2016. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/viyna-zhurnalist-pozusyua> (дата звернення: 12.08.2021).
14. Чуніхіна С. Свої чужі: напрями продукування і психологічна роль «іншого» в українському суспільстві. *Ідеологія і політика*. 2020. № 2 (16). С. 304–319.
15. Як поєднати національні інтереси та журналістські стандарти? *Детектор медіа*. 2014. URL: <https://detector.media/community/article/92935/2014-04-23-yak-poiednaty-natsionalni-interesy-ta-zhurnalistiski-standarty/> (дата звернення: 03.08.2021).

References

1. Horbyk, R., Prymachenko, Y. & Yurchuk, Y. (2019). Shared history in shattered spaces: mediatization of historical scholarship in Ukraine and broader eastern Europe. *Ideolohiia i polityka*, 3 (14), 129–148 [in English].

2. Hromadske pohodylosia na pryzupynennia akredytatsii dvokh zhurnalistiv u zoni ATO pid chas ekspertyzy [Hromadske agreed to suspend the accreditation of two journalists in the anti-terrorist operation zone during the examination]. (2016). *Hromadske.ua*. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/hromadske-pohodylosia-na-tymchasove-pryzupynennia-akredytatsii-dvokh-zhurnalistiv-u-zoni-ato-na-chas-ekspertyzy> [in Ukrainian].
3. Zhurnalistyka bezpeky pid chas zbroinoho konfliktu [Security journalism during armed conflict]. (2016). *Ukrainska myrotvorcha shkola. Seminar u Vinnytsi*. Retrieved from <https://peace.in.ua/zhurnalistyka-bezpeky-pid-chas-zbrojnoho-konfliktu-seminar-u-vinnytsi/> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine «On State Secrets». (2020). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine «On Information». (2020). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].
6. Zemliana, I. (2016). Zhurnalist i (ne)bezpeka [Journalist and (in)security]. Kyiv: Instytut masovoi informatsii [in Ukrainian].
7. Konventsiiia pro status bizhentsiv [Convention relating to the Status of Refugees]. (2002). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text [in Ukrainian].
8. Kosiuk, O. (2020). Transformation of modern military journalism. The role of technology in the socio-economic development of the post-quarantine world. Katowice: Publishing House of Katowice School of Technology [in English].
9. Criminal Code of Ukraine. (2021). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
10. Kulykov, A. (2018). Zhurnalistycki standarty pid chas viiny nichym ne vidrizniaiutsia vid standartiv chasiv myru [Journalistic standards during the war are no different from the standards of peacetime]. *Hromadske radio*. Retrieved from <https://hromadske.radio/project-news/zhurnalistycki-standarty-pid-chas-viiny-nichym-ne-vidriznyayutsya-vid-standartiv-chasiv-myru-kulykov> [in Ukrainian].
11. Minakov, M., Zasse, G. & Isachenko, D. (2019). Setsesionizm u Yevropi [Secessionism in Europe]. *Ideolohiia i polityka*, 1 (12), 4–10.
12. Naboka, M. (2014). U RNBO zynuvachuiut zhurnalistiv u rozgholoshenni viiskovoi taiemnytsi [The National Security and Defense Council accuses journalists of divulging military secrets]. *Radio. Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/26698489.html> [in Ukrainian].
13. Torba, V. (2016). Chomu v Ukraini znovu zahovoryly pro neobkhidnist borotby z «movoio vorozhnechi» [Why in Ukraine again spoke about the need to combat the «language of hostility»]. *Den*. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/viyna-zhurnalist-pozyciya> [in Ukrainian].
14. Chunikhina, S. (2020). Svoi chuzhi: napriamy produkuvannia i psykholohichna rol «inshoho» v ukrainskomu suspilstvi [Own strangers: production directions and the psychological role of the «other» in Ukrainian society]. *Ideolohiia i polityka*, 2 (16), 304–319 [in Ukrainian].
15. Yak poiednaty natsionalni interesy ta zhurnalistycki standarty? [How to combine national interests and journalistic standards?]. (2014). *Detektor media*. Retrieved from <https://detector.media/community/article/92935/2014-04-23-yak-poiednaty-natsionalni-interesy-ta-zhurnalistycki-standarty/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.08.2021.

Received 25.08.2021.

Kosiuk O. Information and Communication Activities of the Ukrainian Mass Media within the Conditions of Donbas War

The purpose of the study is to find out whether / how the journalistic standards differ in peacetime and during military operations.

Research methodology. *The matter under discussion is the system of ethical and legal aspects in the framework of information and communication activities under conditions of war. In light of the fact that the Ukrainian academic community has not yet seriously been involved in studying coverage of modern military conflicts, this article focuses on the author's own observations that were initiated in the international multi-authored monograph «The role of technology in the socio-economic development of the post-quarantine world» (Katowice, Poland) last year, as well as results of current discussions at the top-rated media platforms, analysis of special issue material and current legislation. The article is based on analysis and synthesis to verify information and make conclusions, comparison and description to correlate different levels of data and other scientific methods with the help of which we start discussions about journalistic standards, evaluate the level of coverage of events in the Donbas region; we think about where journalism ends and propaganda, disclosure of top-secret information and hate language begin; we enter into polemics about vulnerable groups of population and ways to incite interethnic hatred and conflicts.*

Results. *As it turned out, Ukrainian journalists have to distance themselves from events and clearly distinguish all communication traps. According to the traditions of the Ukrainian journalistic commu-*

nity and current legislation, all media professionals involved in the war in eastern Ukraine should thoroughly check all the facts, trust only expert sources, they do not have to believe their own and someone else's emotions, to use hate language and to incite interethnic hatred and conflicts. One has also to keep in mind that a journalist's civic-mindedness is a serious violation of international standards.

Novelty. In the result, we come to the conclusion that the proposed topic, despite ongoing discussions, is unfortunately still new and remains open and promising for research, as it is a question of balancing on a narrow edge of patriotism and journalism, universal and national values and observance of the international rules.

The practical significance. The material is appropriate to be used by theorists during educational and scientific discussions and academic courses as well as by experts as a guide in the zone of military conflicts.

Key words: journalistic standards, war, propaganda, legislation.

Косюк О. М. Информационно-коммуникационная деятельность украинских массмедиа в условиях войны на Донбассе

Цель исследования – выяснить, отличаются ли/чем отличаются журналистские стандарты в мирные сутки и во время военных действий.

Методология исследования. Предметом обсуждения стала система этико-правовых аспектов при информационно-коммуникационной деятельности в условиях войны. Поскольку освещением современных военных конфликтов украинское научное сообщество еще серьезно не занималось, в этой статье использованы отдельные аспекты дискуссий, освещенные в международной коллективной монографии «Роль технологий в социально-экономическом развитии посткарантинного мира», которая в прошлом году вышла в Катовице, а также результаты актуальных обсуждений на рейтинговых медиаплатформах, анализ тематических популярных и научных публикаций и действующее законодательство. В публикации задействованы анализ и синтез (при верификации данных и формулировании выводов), сравнение и описание (для сопоставления разного уровня данных) и другие научные методы. Активированы актуальные дискуссии о журналистских стандартах; дана оценка уровня освещения событий на Донбассе; представлены размышления о том, где заканчивается журналистика и начинаются пропаганда, раскрытие государственных тайн, язык вражды; полемизировано об уязвимых группах населения и способах разжигания межэтнических и национальных конфликтов.

Результаты. Как выясняется, тему информационно-коммуникационных отношений во время войны более или менее основательно рассматривает общественная организация «Институт массовой информации» (ИМИ). В частности, на сайте организации указано, что распространение информации о милитаристских конфликтах требует особого внимания к фактам, терминологии, собственным именам и т. п. Украинский журналист, как утверждает ИМИ, должен максимально дистанцироваться от событий и четко различать все коммуникационные ловушки.

По традициям украинского журналистского сообщества и действующего законодательства, всем причастным к войне на востоке Украины медийникам следует тщательно проверять факты, доверять исключительно экспертным источникам, не верить собственным и чужим эмоциям, не использовать язык ненависти и не разжигать международные и межэтнические конфликты. Следует также помнить, что гражданская позиция журналиста на войне – это грубое нарушение международных стандартов.

Новизна. Предлагаемая тема, несмотря на перманентные обсуждения, все еще остается открытой и перспективной для научных исследований, поскольку речь идет о балансировке на узкой грани патриотизма и журналистики (общечеловеческих и национальных ценностей и соблюдения международных норм).

Практическое значение. Материал уместно использовать теоретикам во время образовательно-научных дискуссий и чтения академических курсов, а практикам как советчик в зоне военных конфликтов.

Ключевые слова: журналистские стандарты, война, пропаганда, законодательство.